

Convegno di studi „Galeotto Marzio e l'umanesimo italiano ed europeo”

1975. november 8 és 11 között került sor az umbriai Narniban, Galeotto Marzio szülővárosában az első olyan nemzetközi konferenciára, melynek célja az ő személyiségének, környezetének, gondolatvilágának, munkásságának, hatásának és jelentőségének közelebbi vizsgálata, lehetőség szerinti tisztázása, vagy legalább az ismert adatok és megállapítások rögzítése, a megoldandó feladatok kitűzése volt. Ugyanis — és ez éppen ezen az ülészakon tűnt ki — a kutatás, annak ellenére, hogy Európa-szerre meglehetősen sokat foglalkozott Galeottóval, sem életrajzában állomásait nem tisztázta, sem a fent megjelölt kérdésekben nem tudott valamennyire is szilárd álláspontra jutni, sőt, még abban is ellentétes eredményeket hozott, vajon a tárgy egyáltalán méltó-e a vele való foglalkozásra, munkásságának értékét, megbízhatóságát, korjellemző voltát illetően szöges ellentét lévén az egykorú, a közelkorú és a későbbi megítélés között. A konferencián, mely Galeotto és az olasz meg az európai humanizmus összehasonlításának és viszonyának tisztázása végett ült össze, az olaszok mellett Európát jórészt a hattagú magyar delegáció képviselte. Az előadások a narni városháza középkori tanácstermében, Galeotto egykorú portréja és az ez alkalomra odaszállított Ghirlandajo-festmény alatt folytak, egy ízben a közeli Viilalago nyaralójában.

Az ülészak vezetőjének és szellemi szervezőjének, *Raoul Mansellinak* a munkaprogramot kitzűző megnyitó szavai után *Mario Bigotti*, a nagyvonalú vendéglátó Centro di Studi Storici elnöke tartott előadást a reneszánsz Narniról és a Marzio család ebben játszott szerepéről, majd *Manlio Pastore Stocchi* Galeotto Marzio eretnekségének problematikájáról, *Loris Premuda* pedig az ezzel szoros összefüggésben levő orvosi ismereteiről. *Edith Pásztor* és *Raoul Manselli* az olasz és magyar történetírás Galeottóra és korára, környezetére vonatkozó értékelését ismertette. *Klaniczay Tibor* a magyar reneszánsz szellemiség kialakulásának, az olasz humanizmus magyarországi recepciójának és Galeotto itteni tevékenységének körülményeit, társadalmi és intellektuális hátterét vizsgálta fel. *Szörényi László* Galeotto filozófiájának antik forrásait mutatta ki, *Gyenis Vilmos* mint tréfás történetek szerzőjét és hőseit jellemezte. *M. Luisa Cogliati Arano* a Biblioteca Marciana Filarete-korvinájának problematikáját, *Kulcsár Péter* a „De dictis ac factis regis Mathiae liber”-nek és irodalmi előzményeinek viszonyát, *Nagy Zoltán* a „De hominē”-t elemezte. *Ritoókné Szalay Ágnes* Galeotto és a Mátyás-mítosz, *Adriano Prandi Masolino* és *Masaccio* viszonyát tárta fel. A záróelőadást *Giovanni Cecchini* tartotta, bemutatva Galeotto és a Marziók másik otthonának, Montagnának reneszánsz-kori képét. A *Raoul Manselli* vezette összefoglaló vita (és az egyes előadásokhoz kapcsolódó többi is) végeredményben azzal a konklúzióval zárult, hogy ha a konferencia a fennforgó kérdések túlnyomó többségét megoldani nem is tudta, sőt bizonyos szempontból szaporította is ezeket, jól hasznosítható részlettanulmányokkal, az ellentétes álláspontok (olykor szöges) szembeállításával legalább összefoglalta mindazt, amit eddig hitelt érdemlően megállapítottnak tekinthetünk, kijelölte azokat a vonalakat, melyeken a jövőben haladni kell, felszínre hozta az adatok és állásfoglalások közti ellentéteket és ellentmondásokat, mindenképp pedig egyértelműen leszögezte, hogy Galeotto vitathatatlanul jelentős és tipikus személyisége korának, a további kutatás tehát szélesebb körben is feltétlenül gyümölcsöző lesz. Ennek egyik legfontosabb követelménye volna a teljes életmű közzététele, hiszen Galeotto írásainak egyike-másika nyomtatásban sosem jelent meg — a legjelentősebbnek ítéltető „De incognitis vulgo” sem —, a megjelentek zöme hozzáférhetetlen, vagy távolról sem felel meg a mai igényeknek. Magyar szempontból említésre méltónak kell tekintenünk azt az — úgy látszik — érlelődő felismerést, amivel magunk sem vagyunk teljesen tisztában, hogy tudniillik Mátyás és környezete, országa korántsem mellékes szerepet játszott a reneszánsz egyetemes történetében, elsősorban azért, mert politikai és gazdasági tekintetben a leghatalmasabb, leghatékonyabb és legtöbbet ígérő volt annak centrumai között, mégpedig nemcsak Itálián kívül, hanem azt magát is beleértve.

A konferencia kiemelkedő eseménye volt a Galeotto életét és műveit több mint száz — résztvevők számára enyveteg ismeretlen — dokumentummal bemutató kiállítás, az umbriai helytörténeti bizottság elnökének, *Giovanni Cecchininek* rendezésében. Az előadások anyaga Adriano Prandi gondozásában jelenik meg.

Kulcsár Péter

Rákóczi-vitaülés Szécsényben

Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulójára készülve, a korszak kutatói már több tudományos ülészakon tekintették át azoknak a vitatott alapkérdéseknek egy-egy szeletét, amelyek a témakör történelmi, művelődés- és irodalomtörténeti összetevőiből tisztázásra várnak. Ilyen értelemben jelentések voltak a Vaján és Pécsent tartott ülések, ahol egyszersmind a témába illő helyi kuiturális, történelmi hagyomány is alapul szolgált. Eme előkészítő vitaülések közül a Szécsényben 1975. november 22-én, az MTA Történettudományi Intézet 1. Osztálya és az Irodalomtudományi Intézet XVIII. századi Osztálya közös szervezésében lezajlott tanácskozás annyiban volt előrelépés, hogy egyben már az Országos Rákóczi Emlékbizottság tudományos tevékenységének nyitányát is jelentette. Közvetlen tárgyát — látszólagosan szűkítve — „Rákóczi államá”-nak vizsgálatára koncentrált, ami azonban, miként bizonyosodott, éppen nem jelentett mereven szűkítő elhatárolást, sőt tág lehetőséget, jó alapot biztosított többrendbéli tematikai kiterjesztéshez.

Magában a konkrét tárgykörben — *Köpeczi Béla* vitaindító előadása nyomán — Rákóczi államának sokágú elméleti s gyakorlati problémáit ölelte fel a vita. Kivilágított ebből, hogy bár a kuruc szabadságharc állama feudális volt, annak mégis olyan típusa, amely nem a tiszta rendiséget képviselte, de egyenesen bizonyos rendi kiváltságokat korlátozott. Ez a típus emlékeztet az abszolút monarchiára is, de az adott viszonyok nem tették lehetővé az ilyenirányú továbbfejlődést. A magyar konföderáció megvalósulásában nyilvánvaló többletet mutathatott fel a nem kis mértékben ható lengyel típushoz viszonyítva, s több szempontból a holland, belga példa is erősen éreztette hatását. (A vita ugyanakkor felszínre hozta, hogy a lengyel példa teljesebb igényű felmérése még szükséges, illetőleg a mai, részben egymástól eltérő nézetek egyeztetése kívánatos.) — Ismételt hangsúlyt kapott, hogy a realizálódó kuruc államiság szükségszerűen az ideiglenesség jellegzetes vonásait kénytelen magán viselni, s ehhez viszonyítva egy sor kérdés egészen más értelemben vetődik fel a hosszabb távú elképzeléseket tekintve, s kiváltképpen Rákóczi személyes álláspontját ismerve. A felszínre hozott új ismeretek szerint bizonyos, hogy a „vezérlő fejedelem” mint „Pater Patriae” egyaránt elhatárolta magát mind a nemesi anarchiától, mind a despotizmustól.

A fő témához kapcsolódó, de egyben a határterületekkel érintkező, kultúrtörténeti diszciplínákhoz megalapozóan kötődő témaegységekre utalva kiemeljük egyfelől Rákóczinak, az európai államelméleti irodalomban való ismereteit és konkrét olvasmányait (köztük Justus Lipsius és Macchiavelli) számba vevő, másfelől a korban ható hazai hagyományi irodalmát elemző s értékelő referátumokat (*Várkonyi Ágnes, Esze Tamás, Hopp Lajos*). — A korabeli társadalmi viszonyok sajátosan új szempontból nyertek megvilágítást abból a vizsgálatból, amely a kuruc állam osztálypolitikáját, hatalmi funkcióit mutatta be (*Heckenast Gusztáv*). — Rákóczi diplomáciájáról szólva kivilágolt (*Benda Kálmán*), hogy egy olyan új, jól képzett, művelt, idegen nyelveket tudó réteg látta el ezt az igen fontos, nemzetközi kulturális összefüggésekben is jelentős feladatkört, amely réteg kizárólag közép- és kisnemesekből került ki. (Az ő beszámolóik, jelentéseik, irodalmilag is érdekes naplóiuk joggal megkülönböztetett figyelmet érdemelnek.) — Nem kis mértékben szolgálnak adalékkul irodalomtörténeti összefüggésekben is, mint például a kuruc költészet, emlékiratok tekintetében, azok a még oly távolinak tűnő, gazdagon felsorakoztatott tények és adatok, amelyek a Rákóczi-kor gazdaságpolitikájára, adózási rendszerére, pénzügyeire, katonai szervezetére, egészségügyi politikájára, joggyakorlatára stb. vonatkoztatva számos előadásból feltárultak (*N. Kiss István, Bánkúti Imre, Perjés Géza, Takács László, Kovács Kálmán, Benczédi László, Wellmann Imre*).

A Rákóczi-évfordulót előkészítő tudományos ülések sorában — ahol a különböző kulturális és irodalmi témakörök is rendre helyet kapnak —, a szécsényi tanácskozás abban tűnt ki és nyújtott tanulságokat, hogy részben fontos történeti alapkérdéseket tisztázott, részben pedig több vonatkozásban elkerülhetetlenül közelített lényeges művelődés- és irodalomtörténeti problémák megoldásához.

Gyenis Vilmos